

ud af luften. Det er banale kendsgerninger, men betyder det ikke at omgangen med en kybernetisk metodes eksakte redskaber i forbindelse med digterisk produktion, når alt kommer til alt kun er en flirt og intet andet end en flirt med kybernetikken som sådan? Om dette skal vendes imod Høeck afhænger af hvilke motiver, der fører ham til den kybernetiske metode. Anvender Høeck denne metode for at foretage en demaskering eller dekonstruktion af en æstetisk metafysik eller for at skaffe digteren mere kontrol over sin skaben. I "Hjem" ser det ud som om det sidste motiv har været det grundlæggende, men resultatet er i så fald skuffende. For "Hjem" erstatter metafysikken med en gold og uinteresseret determinisme og formalisme, der imidlertid dementeres i de vellykkede tekster. Det er skæbnens ironi at de bedste tekster er de mest "klassiske" eller "traditionelle".

"Hjem" bringer en til at tvivle på det kybernetiske projekt. Hvad skal man med al den kontrol og styring og hvorfor skal der gøres så afgørende et nummer ud af den.

Hvor penibelt for Maelzel og hans skakspillende maskine var det iøvrigt ikke da hoffet afslørede en spiller under låget. Hoffet drog et lettelsens suk.

Niels Hertzum
Henrik Ørnstrup

NATUREN I HOVEDET

Jesper Hoffmeyer: *Naturen i hovedet. Om biologisk videnskab.* 260 s., kr. 260,- Rosinante.

"Naturen i hovedet" er ikke et tungt akademisk værk i traditionel forstand, tyngtet med bevisførelse og legitimation på alle led-der og kanter. Bogen er skrevet i en spændende essayistisk stil med mange løse ender og skarpe kanter, som forfatteren ikke forsøger at opløse og tilslibe, så de går i hak. Med forfatterens egne ord er "bogen ikke grebet helt systematisk an" og bør derfor ikke læses som en fix og færdig bog, men derimod som en del af en "føjleton". Opmærksomheden rettes mod modsigelser indenfor den standardiserede biologi-videnskab og selvsamme videnskab som problem set lidt "udefra".

Forfatteren formår at fremlægge komplicerede problemstillinger i et veldrejet sprogbrug og forsyner derved læseren med en vis fornemmelse af fagets problem(-er). Straks dette er sagt, må det i anden omgang fremhæves, at denne stil har sin pris i form af ubemærkede glidninger i fremstillingen. Således indkredser (og opretter?) Jesper Hoffmeyer et antal dikotomier så som kultur-natur, levende natur-død natur, osv., som til tider svarer til hinanden, til andre tider ikke "skulle" gøre det, men ikke desto mindre havner i samme spejlkabinet.

Med "Naturen i hovedet" som rejsefører indenfor og udenfor den moderne og historiske standardvidenskab: biologien, tager vi afsæt fra den problemstilling, som ridses op på følgende måde: "Vi har et hoved, og vi har en natur. Og dermed har vi så det problem, som denne bog handler om: Hvad har hovedet og naturen med hinanden at gøre? At naturen optræder inde i vores hoveder

som biologi eller som fantasi er selvfølgelig det bogen først og fremmest handler om, men optræder vores hoveder ikke også ude i naturen?" (s. 15).

Biologien er ifølge dette synspunkt involveret i et spektrum hvis ene yderpol udgøres af "Naturen i hovedet" og hvis anden yderpol udgøres af "Hovedet i naturen"/busken, som indledningskapitlets overskrift lyder. Situationen tegnes umiddelbart for biologien af Metafysikkens hovedfigur: dikotomien imellem subjekt, i citatet "inde i hovedet" og objekt i citatet "ude i naturen". Denne dikotomi har op igennem historien oprådt som en stor konstant og er blevet opfattet som helt naturligt. Videnskabshistorien har for en stor dels vedkommende udspillet sig indenfor dette lukkede system hvor dominans og divergens har bestået i vekslende prioritering og spejling af polerne. Indenfor dette lukkede system går det helt rituelt for sig: videnskaben får et felt som indkredses og besættes og standarden tager form.

I et historisk rids tegner Jesper Hoffmeyer denne normalisering af den biologiske videnskab eller bedre: Biologiens "bliven" videnskab. Biologien opfattes uproblematisk som en naturvidenskab og har som sådan sit genstandsfelt i spektrets natur-pol. Det viser sig her, at det tilsyneladende uskyldige og en-tydige ord "natur" er indfanget og indfanger dikotomt. Der sker en bevægelse "ind i hovedet" som mere og mere amputerer og reducerer biologiens genstand "ude i naturen", og "naturen i hovedet" oprettes som en herskende referent som afløser tidligere religiøse forestillinger. Drejer det sig om samme natur begge gange? Jesper Hoffmeyer skelner her i første omgang mellem spektrets poler v.h.a. dikotomien (?) imellem "den levende natur" og "den døde natur".

Den tendens som historien fremviser består i en utvetydig retning fra "den levende natur" hen imod "den døde natur", hvor forståelse og omgangen med "den levende natur" sker ud fra "den døde naturs" standard. "Den døde natur" bliver sandheden om "den levende natur", - og således opstår vores naturbegreb(-greb). I selvsamme proces tårner problemerne sig op, og den "levende natur" slår igen. Historien er på sin vis (også) historien om hvorledes biologien bliver til en naturvidenskab og geometriseres.

Denne brydning i spektret er en særdeles og voldelig proces på trods af ordet "natur" fremstår som ren uskyld og naturlighed. Jesper Hoffmeyer taler ligefrem om at biologien har halshugget naturen. I ordet "natur" ligger en dobbelthed gemt som frembringer en forveksling imellem en kultiveret natur som natur og selve kultivering.

Nærliggende, også ud fra Jesper Hoffmeyers værdiladede ordvalg, ville det da være at gå i den modsatte retning, tilbage til den levende natur. Fremfor en sakkularisering af naturen, en sakralisering af naturen? Indenfor spektret vil det sige at gå samme vej tilbage. Dette er ikke tilfældet, mener Jesper Hoffmeyer. Ud over den historiske bane med de cirkulære spejlinger "naturen i hovedet i naturen..." har biologien en tilgangsvinkel som krydser denne bane. "Hvad har hovedet og naturen med hinanden at gøre?" (cit. før). I forskellige tværsnit forsøger Hoffmeyer at vise hvorledes biologien på én gang har fungeret indenfor den dikotome logik og dog altid i "kim"-form befundet sig udenfor dette spektrum. Biologien tager i denne "anden" position selve spektret, relationen, op som sin genstand. Der er her tale om metabiologi. Hvor der før var tale om givne positioner tages nu selve det positionelle op til overvejelse.

Denne krydsning markeres i teksten med ord som "samfund", "kultur" og "mønster", hvor kulturen ses som en medierende faktor for naturforståelsen. I denne forbindelse drejer det sig ikke om at melde sig ud af opstillingen, men om at forholde sig til det faktum at vi forholder os. Biologien har med dette dobbelt-perspektiv rystet videnskabsinstitutionen ved at pege på selve dikotomien som et spørgsmål om informations- og betydningsudvekslinger og koder, og dermed indirekte på at der indenfor dikotomien hersker en **miskendelse** af dette faktum. Spektrets poler udgøres ikke af distinkte substanser, men er derimod indvævet i et betydningsmønster.

Antropologen-psykologen-kybernetikeren-delfinforskeren Gregory Bateson, hvis bog "Ånd og natur" Rosinante netop har udgivet på dansk, udgør en af Hoffmeyers aner i dette tværsnit. Bateson tilspidser hele videnskabsdebatten ved at antyde at **spektrets univers angår et sammenspil imellem to koder**, hhv. den analoge kode og hhv. den digitale kode. I en analog kode ligner symbolerne det, der kommunikeres (f.eks. maleriet), i en digital kode er der ingen lighed mellem det originale sanseindtryk og symbolet (f.eks. tal). Vi når aldrig ud over dette sammenspil. Vi når med andre ord aldrig "das Ding". Hermed bliver ordet **Natur** netop at forstå/se som et ord! en metafor! - og ikke en ting i Kants forstand. Derimod væves permanent et mønster.

I nogle af disse problemkredse ligger der nybrud og fremtid. Der er her lagt op til et hårdt men spændende arbejde, hvor også **etikken "bør"** indgår, - det er vel at mærke ikke det samme som moralisme. Her kræves bl.a. en besindelse på de opstillede dikotomier for ikke at glide ind i ordspillet en gang til. Et ek-

sempel på en sådan glidning finder vi hos bl.a. Ole Jensen der i bøgerne "I vækstens vold" og "Frem til naturen" ganske vist begge gange taler om naturen men i to betydninger. Den ene gang som utopi "ude i naturen" og den anden gang som sakral substans "i hovedet".

Hoffmeyers blinde plet synes for mig at ligge i en ureflekteret brug af ord-parret: "den levende natur" - "den døde natur", og mere præcist at angå "den døde natur". "Den døde natur" indgår dels i en beherskelsesfigur (og er som sådan særdeles levende), og dels i en anden deling, nemlig den imellem den organiske natur og den uorganiske natur, hhv. som "levende natur" og "død natur". Hvorledes kan den præcise grænse drages i den sidste "natur"-deling? Indgår "den døde natur" ikke i den levende natur på anden vis end som et ydre forhold? F.eks. som "den levende naturs" natur? Information er dels udveksling, dels en udveksling af "noget", eller som Bateson formulerer det: information er den forskel, som gør en forskel. "Den levende natur" er vel nærmere besat levende-død.

Jørgen Jørgensen